

Лучка А. Ю.

аспірант

Західноукраїнського національного університету

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУДОЧИНСТВА У ВЕРХОВНОМУ СУДІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ РЕФОРМ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Цифрова трансформація судочинства є одним із пріоритетних напрямів модернізації судових систем держав-членів Європейського Союзу та країн-кандидатів на вступ. Реалізація засад електронного правосуддя (e-justice) є невід'ємною складовою виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та умовою виконання вимог у рамках переговорного процесу щодо членства в ЄС [1]. Для Верховного Суду України цифровізація судочинства є не лише питанням технологічної модернізації, але й конституційно значущим завданням забезпечення права на справедливий і своєчасний судовий захист.

На рівні ЄС правову основу електронного правосуддя формують Стратегія е-правосуддя ЄС на 2024–2028 роки [2] та Портал е-правосуддя ЄС (e-Justice Portal), що забезпечує доступ до правової інформації та судових реєстрів держав-членів [3]. Регламент (ЄС) 2023/2844 про оцифрування судової співпраці та доступ до правосуддя закріплює принципи організації електронного правосуддя: доступність, надійність, безпеку, взаємосумісність систем різних держав та захист персональних даних сторін. Ці документи демонструють стандарти, до яких має прагнути Україна в процесі реформування.

В Україні правове регулювання електронного судочинства здійснюється через комплекс законодавчих актів. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає ведення Єдиного державного реєстру судових рішень (далі – ЄДРСР) та Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) [4]. Процесуальні кодекси, реформовані у 2017 році, закріпили право

учасників справи подавати процесуальні документи в електронній формі через особисті кабінети в ЄСІТС. Постанова Кабінету Міністрів України № 740 від 17 липня 2019 року врегулювала технічні аспекти функціонування системи електронного суду [5].

Верховний Суд займає ключову роль у цифровій трансформації судочинства, оскільки стандарти обробки процесуальних документів на рівні касаційного провадження безпосередньо визначають практику нижчих судів. За даними річного звіту Верховного Суду за 2024 рік, частка справ, документи в яких подавалися виключно в електронній формі, досягла 67 відсотків [6]. Запровадження системи «Електронний суд» суттєво підвищило доступність касаційного правосуддя та скоротило строки опрацювання вхідної документації.

Водночас впровадження цифровізації у діяльності Верховного Суду виявило низку правових викликів. По-перше, проблема цифрової нерівності: доступ до електронного судочинства для громадян із обмеженими технічними можливостями або без доступу до мережі Інтернет обмежений, що порушує принцип рівного доступу до правосуддя, гарантований статтею 55 Конституції України [7]. По-друге, питання правового статусу електронних доказів та їх верифікації у касаційному провадженні залишається недостатньо врегульованим на законодавчому рівні. По-третє, потребує вирішення проблема кіберзахисту судових інформаційних систем, яка набуває особливої гостроти в умовах повномасштабної війни.

ЄСПЛ у своїй практиці сформував позицію щодо допустимості електронного судочинства за умови збереження гарантій справедливого суду. У справі «Jokela v. Finland» Суд наголосив, що використання технологій у судовому процесі є правомірним лише за умови, що воно не обмежує право сторін на змагальність та рівність можливостей [8]. Ці стандарти є орієнтиром для розвитку законодавства України про електронне судочинство, зокрема

щодо проведення судових засідань у відеорежимі, що активно практикується Верховним Судом з 2020 року.

Компаративний аналіз досвіду держав ЄС свідчить про різноманітність моделей цифровізації вищих судових інстанцій. Відповідно до дослідження Єврокомісії «Digitalization of Justice in the EU», Нідерланди та Естонія є лідерами у впровадженні повністю цифрових судових процесів із застосуванням штучного інтелекту для автоматизованої класифікації справ [9]. Федеральний верховний суд Німеччини реалізував систему електронного діловодства (beA), що забезпечує захищений обмін документами між судом та адвокатами. Ці приклади демонструють спектр можливих рішень, адаптація яких до умов України є перспективним напрямом реформи.

Особливою проблемою цифровізації судочинства в умовах воєнного стану є забезпечення безперервності правосуддя під час ракетних обстрілів та відключень електроенергії. Верховний Суд розробив та впровадив протоколи дистанційного судочинства, що дозволяють продовжувати розгляд справ у режимі відеоконференцій навіть за умов часткового знеструмлення [10]. Цей досвід є цінним не лише для України, але й для розвитку міжнародного стандарту стійкого судочинства в умовах збройного конфлікту.

Цифровізація судочинства у Верховному Суді є невід'ємним елементом євроінтеграційних реформ, що одночасно підвищує ефективність правосуддя та ставить нові правові виклики щодо забезпечення рівного доступу до суду, захисту персональних даних і кіберзахисту судових систем. Реалізація стандартів е-правосуддя ЄС потребує системного законодавчого врегулювання, зокрема прийняття закону про електронне судочинство з чіткими гарантіями процесуальних прав учасників цифрового судового процесу, вдосконалення захисту ЄДРСР та ЄСІТС від кіберзагроз, а також поступового усунення цифрової нерівності шляхом розширення мережі судових е-кіосків. Успішна цифрова трансформація Верховного Суду сприятиме

підвищенню довіри громадян до правосуддя та виконанню зобов'язань України у рамках переговорного процесу щодо вступу до ЄС.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 черв. 2014 р. Офіційний вісник України. 2014. № 75. Ст. 2125.
2. EU e-Justice Strategy 2024–2028 / Council of the European Union. Brussels, 2023. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8529-2023-INIT/en/pdf>.
3. e-Justice Portal / European Commission. URL: <https://e-justice.europa.eu>.
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 черв. 2016 р. № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.
5. Деякі питання Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : постанова Кабінету Міністрів України від 17 лип. 2019 р. № 740. Офіційний вісник України. 2019. № 67. Ст. 2371.
6. Річний звіт Верховного Суду за 2024 рік / Верховний Суд України. URL: <https://supreme.court.gov.ua>.
7. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
8. Jokela v. Finland : рішення Європейського суду з прав людини від 21 трав. 2002 р., заява № 28856/95. URL: <https://hudoc.echr.coe.int>.
9. Digitalization of Justice in the EU: A Toolbox for Practitioners / European Commission. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2023.
10. Верховний Суд в умовах воєнного стану: забезпечення права на справедливий суд / Верховний Суд України. URL: <https://supreme.court.gov.ua>.